

ביאורים

מהדורת אור עציון

³⁹⁹ ונוסיף במאמר הזה נושא נוסף. לעיתים פעולה מסוימת מקבלת משמעות שונה על פי נסיבות עשייתה. המצוות שעושה צדיק חשובות בעיני ה' יותר ממצוות של שאר בני אדם, כמו שנאמר (תהילים לג, א): "רננו צדיקים בה', לישירים נאוהו תהילה". וכן להיפך, כאשר צדיק חוטא, חטאו חמור מחטאו של אדם אחר, כמו שנאמר (ירמיה כג, יא): "כי גם נביא, גם כהן חנפו". מצוות הנעשות במקום נבחר, כמו בית המקדש, חשובות יותר, כמו שנאמר (יחזקאל כ, מ): "כי בהר קודשי בהר מרום ישראל נאום אדני אלהים שם יעבדוני". וכן להפך עבירות הנעשות בבית המקדש חמורות מעבירות הנעשות במקום אחר, כמו שנאמר (ירמיה כג, יא): "גם בביתי מצאתי רעתם".

⁴⁰⁰ כך גם נזירות בקרב בחורים חשובה ביותר בעיני הקב"ה, מפני שבגיל זה אדם נמשך יותר לחטא, כמו שהתנבא עמוס (ב, יא): "ואקים מבניכם לנביאים, ומבחוריהם לנזירים". ובניגוד לכך, אדם זקן, שהנהגתו בהפקרות מגונה ביותר, כמו שנאמר (הושע ז, ט): "גם שיבה זרקה בו והוא לא ידע", מפני שלקנים בדרך כלל יש יותר ניסיון ומתינות, ופחות תאוות מלבוהו צעיר.

⁴⁰¹ עני הנאמן לקב"ה ולא מהרהר אחריו על אף הניסיונות, נחשב בעיני הקב"ה יותר משאר האנשים, כמו שנאמר (משלי כח, ו): "טוב רש הולך בתומו, מעיקש דרך כים והוא עשיר". לעומת זאת עשיר העושק אנשים אחרים מאוס מאוד בעיני הקב"ה, כמו שאמר נתן הנביא לדוד המלך במשל "כבשת הרש".

⁴⁰² עזרה לשונא היא מעלה גדולה יותר מעזרה לאדם אחר, מפני שבשביל לעזור לשונא צריך תעצומות גדולות, כמו ששאל הודה לדוד לאחר שיכל להורגו ובחר להניח לו (שמואל א כד, יט): "וכי ימצא איש את אויבו ושילחו בדרך טובה". ולהפך, הזקה לחברו הטוב מגונה ביותר, ועל כך נאמר (תהילים נה, כא): "שלח ידי בשלומי חילל בריתו".

⁴⁰³ הענווה אצל אדם נכבד יקרה מאוד בעיני הקב"ה, כמו שנאמר (במדבר יב, ג): "והאיש משה עניו מאוד", מפני שלאדם בעל מעלה קשה לכופף עצמו יותר מאדם פשוט. כנגד זה, גאוה של אדם שפל היא מידה מגונה מאוד, ואף שלכל אדם אסור להתגאות, על אחת כמה וכמה שזה מגונה אצל אדם שפל, שאין לו גם במה להתגאות, כמו שנאמר (תהילים יב, ט): "כרם זלות לבני אדם", ופירש רש"י שם: "כשמתרומם האיש הזולל בעיני בני אדם".

⁴⁰⁴ גזל העני חמור מגזל אדם אחר, מפני שהכסף נחוץ לו לדברים הכרחיים, כמו שנאמר (משלי ל, יד): "לאכול עניים מארץ ואביונים מאדם". הסבת נזק לחכם ולמי שאנשים נהנים ממנו הוא מעשה חמור, כמו שנאמר (עמוס ה, יב): "כי ידעתי רבים פשעיהם ועצומים חטאתיהם צוררי צדיק". גזילת קבוצת אנשים חמורה יותר מגזילת אדם אחד, אפילו שמדובר באותו סכום גזילה, כמו שנאמר (איוב לה, ט): "מרוב עשוקים יזעיקו".

⁴⁰⁵ עבירה הנעשית ביום קדוש חמורה מזו הנעשית ביום חול, כמו שנאמר (ישעיה נח, ג): "למה צמנו ולא ראית עינינו נפשינו ולא תדע, הן ביום צומכם תמצאו חפץ וכל עצביכם תינגשו", כלומר הצום לא מועיל מפני שביום התענית אתם רודפים אחר הרכוש, כמו שמפרש הרד"ק: "איך אמה צומכם ואינו כי אם למריבה, כי ביום התענית יאספו העם ויראה אדם בעל חובו וישאל ממנו חפצו חובו". הצדקה שהעני נותן נחשבת יותר מצדקה של אדם שיש לו ממון, מפני שלעני קשה יותר להוציא כסף. הכסף שהעני מוציא לצדקה בא על חשבון צרכיו הבסיסים, ואילו לעשיר במקום מותרות, כמו שנאמר (משלי טו, טז): "טוב מעט ביראת ה' מאוצר רב ומהומה בו".

⁴⁰⁶ צומו של אדם מפונק ומעונג חשוב מצומו של אדם רגיל, כמו שנאמר (ויאל ב, ט"ז): "יצא חתן מחדרו וכלה מחופתה" כלומר הנביא יואל אומר לעם לצום, ומדגיש שגם חתן וכלה יצומו, מפני שהם מעונגים ולכן זהו הצום המשפיע ביותר.

⁴⁰⁷ מטעם זה ציווה ה' אותנו לקדש את הבכורות, כמו שנאמר (דברים טו, יט): "כל בכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש לה'..." וזה העניין גם בביכורי הפירות הגדלים ראשונים, כמו שנאמר (דברים כו, ב): "ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך...", מפני שהדברים הללו יקרים לליבנו, וכן הציווי להתפלל בהנץ החמה, שנאמר (תהילים עב, ה): "ייראוך עם שמש" מפני שהקימה בוריה קשה יותר, ועל כן על אלו הקב"ה גומל לנו יותר, כמו שאמר חז"ל "לפום צערא אגרא".

השינוי במקרים
משנה את
חשיבות המעשה

³⁹⁹ ואני רואה לשוים במאמר הזה הדברים האלה, ואמר כי העבודה מן החשובים יותר חשובה, כמו שאמר (תהילים לג, א): "רננו צדיקים בה'. והחטא מהם יותר גדול, כמו שאמר (ירמיה כג, יא): "כי גם נביא גם כהן חנפו. והעבודה במקום הנבחר המיוחד, יותר חשובה, כאשר אמר (יחזקאל כ, מ): "כי בהר קדשי בהר מרום ישראל שם יעבדני כל בית ישראל. והחטא במקום הנבחר יותר גדול, כמו שאמר (ירמיה כג, יא): "גם בביתי מצאתי רעתם נאם ה'".⁴⁰⁰ והפרישות בבחירת יותר חשובה, כמו שאמר (עמוס ב, יא): "ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים. וההפקר בזקן יותר מגונה, שאמר (הושע ז, ט): "גם שיבה זרקה בו והוא לא ידע".⁴⁰¹ וההאמנה ברש יותר גדולה, כמו שאמר (משלי כח, ו): "טוב רש הולך בתומו מעקש דרכים. והעשק מן העשיר יותר גדול, כמו שכתוב (שמואל ב, יב, א-ו): "ויקח את כבשת האיש הראש ושאר הענין.⁴⁰² ועזר האויב יותר גדול, כמו שכתוב (שמואל א' כד, ט): "וכי ימצא איש את אויבו ושילחו בדרך טובה. וההזקה לאוהב יותר קשה, כמו שכתוב (תהילים נה, כא): "שלח ידי בשלומי חילל בריתו".⁴⁰³ והענוה מהגדול יותר גדולה, כמו שכתוב (במדבר יב, ג): "והאיש משה עניו מאוד מכל האדם. והגאוה מן השפל יותר קשה, כמו שכתוב (תהילים יב, ט): "כרם זלות לבני אדם".⁴⁰⁴ וחמוס העני יותר קשה, כמו שכתוב (משלי ל, יד): "לאכל עניים מארץ ואביונים מאדם. והזקת החכם ומי שמועיל לבני אדם יותר קשה, כמו שכתוב (עמוס ה, יב): "כי ידעתי רבים פשעיהם ועצומים חטאתיהם צרי צדיק לקחי כפר. ורב העשוקים יותר קשה, כי עושק אלף איש באלף זה יותר קשה משיעשק בהם חמש מאות איש, כמו שכתוב (איוב לה, ט): "מרב עשוקים יזעיקו ישועו מזרוע רבים".⁴⁰⁵ והחטא ביום הנכבד יותר קשה, כמו שכתוב (ישעיה נח, ג): "למה צמנו ולא ראית עינינו נפשינו ולא תדע, הן ביום צומכם תמצאו חפץ. והצדקה מן העני יותר חשובה, כמו שכתוב (משלי טו, טז): "טוב מעט ביראת ה'".⁴⁰⁶ והצום מן המענג יותר חשוב, כמו שכתוב (ויאל ב, טז): "יצא חתן מחדרו וכלה מחופתה".⁴⁰⁷ פאשר צנוו וקדש הבכורים והבכורים, ובהתפלל בבקר כזרוח השמש, כי אלה דברים יקרים אצלנו, כמו שכתוב (דברים יב, יא): "וכל מבחר נדריכם אשר תדרו לה'".

החשובים - הצדיקים. וההאמנה - משא ומתן ביושר. האויב - שונאו. כרם זלות - התרוממות וגאוה של הבזוי והמוזלזל. ורב - לשון ריבוי. יקרים - חביבים וחשובים בעינינו.

